

Агролізинг як специфічний вид інвестування

Висвітлено власні погляди на економічну сутність лізингу. Розкрито специфіку лізингових операцій у сільському господарстві та проблеми їх здійснення стосовно фермерських господарств. Враховуючи наявність суттєвих відмінностей, визначена та доведена необхідність поділу лізингових операцій у сільському господарстві на лізинг біологічних активів та лізинг техніки.

лізинг, агролізинг, інвестиційна діяльність, біологічні активи, фермерські господарства

В сільському господарстві України процеси інвестиційної та інноваційної діяльності відбуваються за складних умов та, поки що, не мають позитивних наслідків. Як результат, у багатьох господарствах спостерігається припинення простого відтворення, загальне зниження економічної і соціальної стійкості на фоні загострення конкурентної боротьби та підвищення активності транснаціональних корпорацій. У таких умовах суб'єктам аграрного господарства потрібні потужні джерела інвестицій у відновлення і переоснащення виробництва. Одним з них може бути агролізинг як специфічний вид агробізнесу, де об'єктом інвестицій виступають будівлі, споруди, техніка, машини, обладнання та племінна худоба.

Проблемі матеріально-технічного оновлення сільського господарства приділяють увагу вітчизняні та зарубіжні вчені. Одним із питань, що викликає широку дискусію, є визначення сутності лізингу.

© В.О.Іванченко, В.Г.Крячко, 2012

Думки авторів з цього приводу різні: лізинг визначають – як вид підприємницької діяльності [1, 2], вид інвестиційної діяльності [3], господарську операцію [4]. На нашу думку, всі ці визначення правомірні та тісно пов'язані між собою. Однак, лізингові операції у сільському господарстві мають суттєві особливості, які дають можливість розглядати окремо таку категорію як “агролізинг”. Проблеми розвитку лізингу в аграрній сфері, як один із шляхів її техніко-технологічного забезпечення розглядали П.Т. Саблук, Я.К. Білоусько, А.Е. Юзефович, Г.М. Підлесецький та інші [5, 6, 7]. Разом з тим питання лізингу у сільському господарстві потребують подальших досліджень. Сільське господарство України представлене різноманітними організаційно-правовими формами господарювання. Найчисленніша з них за кількістю суб'єктів господарювання – це фермерські господарства. Фермерські господарства відрізняються від інших господарюючих суб'єктів за формою організації, а між собою мають значну варіацію за розмірами, що в деякій мірі ускладнює здійснення лізингових операцій у них.

Метою статті є дослідження особливостей лізингових операцій у сільському господарстві та визначення сутності агролізингу, аналіз наявних умов лізингу для фермерських господарств.

З погляду інвестицій лізинг – це довгостроковий кредит, який отримує підприємство у вигляді функціонуючого капіталу. Крім підприємства, що надає функціонуючий капітал, в агролізингу присутні ще й фінансово-кредитні установи, які виступають співінвесторами. Формування певної кількості інвесторів для реалізації лізингової угоди перетворює її в складну поетапну операцію, відповідальність за яку покладається на лізингову компанію (лізингодавця), що інвестує в подальшому сукупні фінансові ресурси на придбання предмета лізингу. Тож, економічна суть лізингу полягає не в перенесенні за тривалий термін через амортизацію вартості оплаченого майна, а в наданні реальної, необхідної, економічно обґрунтованої послуги тимчасовому

користувачеві у вигляді майна на умовах поетапної його проплати, а також в отриманні прибутку від такого бізнесу для поетапної оплати всіх понесених інвестором витрат.

Таким чином, лізинг не просто інвестиційна діяльність, форма кредитування чи особливий вид орендних відносин, а дещо середнє між ними. Він визначає інтереси виробників засобів виробництва та напрями переоснащення виробництва, що є досить сильним ядром інвестиційної політики держави при взаємодії банківського й промислового капіталу. Лізинг у сільському господарстві є специфічним видом агробізнесу і відноситься до галузевого різновиду та повинен отримати назву "агролізинг". Його можна визначати як економічний важіль забезпечення безперервності відтворювального кругообігу капіталу в аграрних підприємствах шляхом передачі їм у використання технологій вирощування продукції, основних засобів, племінної худоби, селекційного насіння, які належать іншому власнику, на умовах терміновості, платності та з правом викупу протягом або в кінці обумовленого терміну використання.

Суттєвою відмінністю сільського господарства від інших галузей економіки є участь у процесі виробництва продукції біологічних активів: рослин і тварин. Нагальною проблемою сільського господарства нині є відродження та подальший розвиток тваринництва, при цьому тварини можуть бути і повинні стати об'єктом лізингу. Такий об'єкт лізингу є досить специфічним, тому, на нашу думку, агролізинг за об'єктами слід розподіляти на дві частини – лізинг біологічних активів та лізинг техніки (рис. 1).

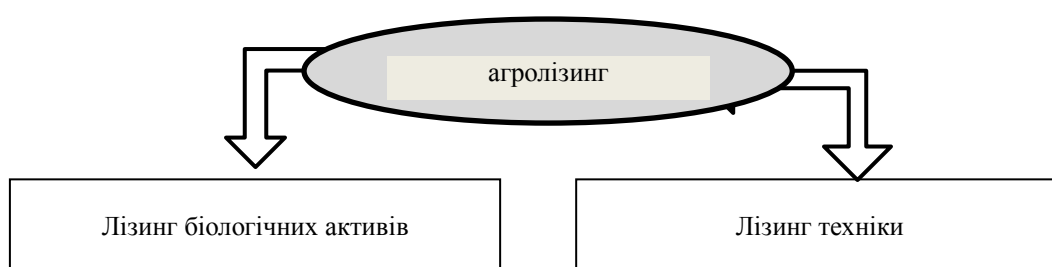

Рисунок 1 – Об'єкти лізингу у сільському господарстві

Виокремлення лізингу біологічних активів пов'язане з рядом суттєвих відмінних ознак:

- по-перше, його предметом при здійсненні операцій лізингу племінних тварин, на відміну від інших видів лізингу, є біологічні об'єкти;
- по-друге, йдеться про термін вирощування молодняка, що природно має суттєвий вплив на термін повної оплати предмета лізингу, оскільки строк досягнення продуктивного віку у різних видів тварин суттєво відрізняється;
- по-третє, обов'язковим є врахування рівня підготовки сільськогосподарського товаровиробника до прийому племінної худоби (забезпеченість приміщеннями та їх стан, наявність кормів, медпрепаратів тощо).

Лізинг сільськогосподарських технологій, техніки, машин та обладнання слід розглядати також як окремий вид агролізингу. Під останнім, слід розуміти вид агролізингових відносин, спрямований на оновлення технологій виробництва продукції машинно-тракторного парку (виробничо-технічного обладнання) і підвищення рівня його продуктивності, збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, при якому об'єктом лізингу виступають сільськогосподарська техніка, транспорт тощо.

Агролізинг є однією із найцікавіших форм інвестування та порівняно з його іншими формами має низку переваг: знижує ризик неповернення коштів, передбачає стовідсоткове кредитування і не вимагає негайного початку платежів, майно виступає в якості застави, угода більш гнучка, ніж позика, для лізингоодержувача зменшується ризик морального і фізичного старіння майна, лізингове майно не збільшує його активи, платежі

відносяться на витрати виробництва, сільськогосподарський товаровиробник отримує додаткові можливості збуту продукції.

У сільському господарстві нині функціонують підприємства різних організаційно-правових форм. Серед них переважаючою формою за кількістю суб'єктів господарювання є фермерські господарства (табл. 1).

Таблиця 1 – Структура суб'єктів господарювання у сільському господарстві у 2010 році

Показник	Україна		Кіровоградська область	
	одиниць	% до загальної кількості	одиниць	% до загальної кількості
Усього	56493	100,0	3208	100,0
Господарські товариства	7769	13,8	349	10,9
Приватні підприємства	4243	7,5	252	7,9
Виробничі кооперативи	952	1,7	33	1,0
Фермерські господарства	41726	73,8	2499	77,9
Державні підприємства	322	0,6	10	0,3
Підприємства інших форм господарювання	1481	2,6	65	2,0

У більшості фінансових установ, для заключення угоди лізингу стосовно фермерських господарств існує ряд обмежень. Фермерське господарство для того, щоб мати можливість покращити свою матеріально-технічну базу шляхом лізингу, повинне відповідати наступним умовам:

- здійснення діяльності у сфері сільського господарства не менше двох років;
- обсяг оброблюваних земель (сільськогосподарських угідь) більше 1 тис. га;
- терміни оренди земельних паїв не менше одного року;
- наявність на балансі господарства техніки для здійснення виробничої діяльності;
- позитивна кредитна історія (у разі користування кредитами);
- наявність технологічної карти посівів (виробництва) за принципом ПЛАН/ФАКТ на попередній та поточний маркетингові роки;
- відсутність претензій до клієнта з боку кредиторів та державних органів.

Фермерські господарства залежно від обсягів виробництва та площі сільськогосподарських угідь поділяються на малі, середні та великі, причому частка малих та середніх фермерських господарств є переважаючою. Отже, обмеження в обсягах оброблюваних земель унеможливує укладання лізингових угод для переважної більшості фермерських господарств, що ставить їх в нерівні умови господарювання порівняно з іншими сільськогосподарськими підприємствами.

Так, за даними групування фермерських господарств Бобринецького району Кіровоградської області за розміром сільськогосподарських угідь, видно, що частка великих фермерських господарств з площею оброблюваних земель більшою 1 тис. га не сягає і 4% (7 фермерських господарств на район) від загальної їх кількості. Причому, у динаміці частка великих фермерських господарств скорочується (табл. 2).

Таблиця 2 – Групування фермерських господарств Бобринецького району Кіровоградської області за розміром сільськогосподарських угідь (% до загальної кількості).

Площа сільськогосподарських угідь, га	Кількість фермерських господарств, %		
	2005	2009	2010
До 5	5,1	3,4	2,2
5,1-10	2,3	5,1	8,6
10,1-20	1,7	1,7	2,9
20,1-50	56,8	52	51,4

50,1-100	10,2	10,9	8,6
100,1-500	17,1	18,9	18,9
500,1-1000	2,8	5,1	5,1
1000,1-1500	2,3	0,6	0,6
1500,1-2000	1,1	1,7	1,1
2000,1-2500	0,6	0,6	0,6
Разом	100	100	100

Окрім зазначеного вище наявність на балансі техніки також відіграє важливу роль. Також для угоди лізингу визначальним є можливість здійснити авансовий платіж у розмірі 25% від вартості лізингу або наявність застави. Так, у структурі портфеля лізингових угод на сільськогосподарську техніку доводиться лише 1-3%.

Ще однією причиною низької популярності агролізингу є те, що Кабінет Міністрів України субсидує придбання сільськогосподарської техніки й обладнання через часткову компенсацію відсоткової ставки. За таких умов банки мають можливість отримати компенсацію лише тоді, коли придбання сільськогосподарської техніки фінансується через кредити, надані комерційними банками. Отримання такого кредиту фермерськими господарствами ускладнюється, так як вони не мають ліквідної застави під такий кредит.

Одночасно із зазначеними проблемами здійснення лізингових операцій фермерськими господарствами, слід відмітити ті аспекти лізингу, які підтверджують його перевагу перед іншими способами покращення матеріально-технічної бази та необхідність подальшого розвитку. Основні з них:

- можливість встановлення сезонного графіка платежів;
- більший термін погашення платежів;
- нижчі відсотки за користування послугою у порівнянні з кредитами;
- лізингова угода знижує ризик неповернення коштів, передбачає стовідсоткове кредитування і не вимагає негайного початку платежів;
- майно виступає в якості застави;
- лізингова угода більш гнучка, ніж позика;
- для лізингоодержувача зменшується ризик морального і фізичного старіння майна;
- лізингове майно не збільшує активи лізингоодержувача, а платежі відносяться на витрати виробництва;
- фермерські господарства отримують додаткові можливості збуту продукції.

Враховуючи вищезазначені переваги такого виду інвестицій у фермерські господарства, як лізинг над банківським кредитуванням не викликає сумніву необхідність створення умов його поширення. Таким чином, організація лізингових операцій у сільському господарстві, їх правове забезпечення недостатньо враховують специфіку галузі. Необхідно врегулювати питання лізингу біологічних активів та розробити нормативно – методичне забезпечення для можливості здійснення лізингових операцій малими та середніми фермерськими господарствами.

Список літератури

1. Барабаш А. Лізинг: поняття та особливості законодавчого визначення кола його суб'єктів // Право України. – 2001. - № 2. – С. 76-79.
2. Пастернак М. Проблеми і перспективи розвитку лізингових відносин в Україні як інструмента фінансування розвитку підприємництва // Підприємництво, господарство і право. – 2003. - № 6. – С.131-134.
3. Митяков А.В. Лизинг как форма инвестиций // Юрист. – 2003. - №4. – С. 34-35.
4. Покотило І. Правове забезпечення лізингових операцій // Вісник НБУ. – 1997. – Лютий. – С. 27-28.
5. Білоусько Я.К. Техніко-технологічне забезпечення сільського господарства/Білоусько Я.К., Ю.Я. Лузан, В.Г. Товстопят // Економіка АПК. – 2009. - № 12. – С.29-33.
6. Саблук П.Т. Основні напрями розроблення стратегії розвитку агропромислового комплексу в Україні/ П.Т. Саблук// Економіка АПК. – 2004. - №4. – С.3-16.

7. Г.М. Підлісецький Фінансовий лізинг як механізм державної підтримки техніко-технологічного забезпечення сільського господарства/ Підлісецький Г.М., Денисенко П.А. // Економіка АПК. – 2011. - №4. – С. 75-79.

В. Иванченко, В.Крячко.

Агролизинг как специфический вид агробизнеса

В статье освещены взгляды авторов на экономическую сущность лизинга. Раскрыто специфіку лизинговых операций в сельском хозяйстве и проблемы их осуществления фермерскими хозяйствами. Определена и доказана необходимость разделения лизинговых операций в сельском хозяйстве на лізинг биологических активов и лизинг техники, как таких, что имеют существенные отличия

V. Ivanchenko, V.Kryachko

Agroleasing as a specific type of agribusiness

The article highlights the author's views on the economic substance of the lease. Disclosed spetsifiku leasing in agriculture and the problems of their implementation by farmers. Defined and proved the need for separation of leasing operations in agriculture Lizing biological assets and leasing of equipment, such as that there are substantial differences

Одержано 16.10.12